

ҚР Бюджет балансы

ҚАЗАҚСТАН
ҚАРЖЫГЕРЛЕР
ҚАУЫМДАСТЫҒЫ

АССОЦИАЦИЯ
ФИНАНСИСТОВ
КАЗАХСТАНА

2024 жылдың қорытындысы

Кезеңнің негізгі тенденциялары

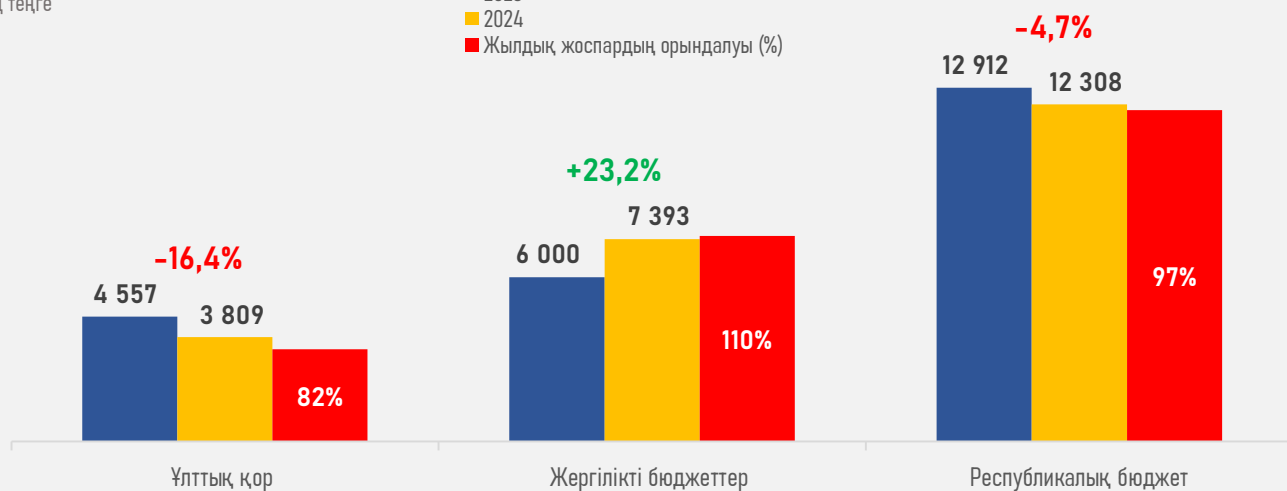
- Экономиканың өсуіне қарамастан (+4,8%), Ұлттық қорға (ҰҚ), жергілікті бюджеттерге (ЖБ) және республикалық бюджетке (РБ) түсетін түсімдерді қоса алғанда, ел бойынша жалпы салық алымдары 2024 жылдың қорытындысы бойынша іс жүзінде өзгерген жоқ, бұл 123,5 трлн (+0,2% немесе 140 млрд) құрады.
- Дегенмен, жеке сегменттер бойынша жағдай басқаша (төменде қараңыз). Салық түсімдері ҰҚ-да (-16% немесе 1748 млрд) және РБ-да (-5% немесе 1605 млрд) төмендеді, бірақ ЖБ-да (+23% немесе 1,4 трлн) өсті, бұл жалпы алымдарды теңестірді.
- ҰҚ-дағы құн негізгі құлдырау мұнайдың төмен бағалары, оны өндіру мен экспорттың төмендеуі аясында КТС (-1267 млрд) және ХДПИ (-1602 млрд) бойынша байқалады.
- Бірқатар ірі кәсіпорындардың кірістерінің төмендеуі, экспорттық металдардың төмен бағалары, салық салынатын мұнай экспортының (-4%) және импорттың (-4,4%) көлемдерінің төмендеуі, бірақ ҚҚС қайтарудың үлкен көлемі (1,2 трлн 2024 ж. 2023 ж. 430 млрд қарсы).
- ЖБ-дағы үлес ең көп өсімді номиналды жалақының өсуі (+11,3%) және субъектілер санының өсуі (+10 мың) және ШОБ кірістері (н-р, жалпы пайда) аясында әлеуметтік салықпен (+1258 млрд), ШОБ-тан КТС (+1404 млрд) және ЖТС (+1459 млрд) қамтамасыз етті шағын кәсіпорындарда 9А24 үшін 20% өсті).
- Бұл ретте, былтырғы жылы РБ-ның кіріс бөлігіне салықтық емес түсімдер (1,2 трлн, негізінен акциялардың мемлекеттік пакеттеріне дивидендтер бойынша төлемдер) және ҰҚ-дан жоғары трансферттер (15,6 трлн) қолдау көрсетті.

- Бұл елдің экономикалық тұрақтылығындағы ҰҚ рөлін нығайту үшін алып қоюға одан әрі шектеулерден басқа, егеменді қорларды басқарудың ашықтығы мен тиімділігінің эталоны болып табылатын 24 іргелі «Сантьяго қағидаттарын» ұстану қажет. Ашылатын ақпараттың толықтығы мен қолжетімділігін регламенттейтін қағидаттар (11, 17 және 23 қағидаттар), міндетті түрде тәуелсіз аудит жүргізу (12 қағидат), сондай-ақ инвестициялық басқару саласындағы озық әлемдік тәжірибені стратегиялық бейімдеу ерекше маңызға ие болады (мыс., Норвегия Ұлттық қорының акциялардағы үлесі (70%) облигациялардың үлесінен едәуір асады (27%)), сандық активтер үшін үлесті бөлу мәселесі.
- Егер ел бойынша салықтық алымдар бір деңгейде сақталса, онда шығыстар (РБ+ЖБ) тұрақты өсуді жалғастырды: МБ шығыстары 13,4%-ға немесе 14,1 трлн-ға — 134,7 трлн-ға дейін өсті, кіріс бөлігі 24%-ға немесе 17,6 трлн-ға асып түсті (бағыттар бойынша РБ және ЖБ шығыстарының динамикасы төменде қараңыз).
- Шығындар құрылымында ағымдағы шығындар әлі де басым (85%, төменде қараңыз). Үкіметтің дамуға қосымша салық алымдарын жіберу ниетіне байланысты жағдай өзгеруі мүмкін.
- Мемлекеттік қарызды тартудың жоғары қарқыны аясында оның қызмет көрсету және өтеу шығыстары да (4,4-тен 5,9 трлн-ға дейін), сондай-ақ оның жалпы көлемі де (27,2-ден 31,8 трлн-ға дейін) өсуде.
- Бұл ретте 2024 жылы МБҚ орналастыру көлемінің төрттен үш бөлігі әлеуетті валюталық тәуекелдерді төмендеті отырып, ішкі нарыққа келді. Бірақ МБҚ салымдарынан түсетін табыстарға салық салудағы жоспарланған өзгерістер олардың жергілікті институционалдық инвесторлар үшін тартымдылығына және Қаржы министрлігінің ішкі қарыздың үлкен көлемін (сыйлықақыны ұлғайтпай) орналастыру мүмкіндігіне елеулі зардаптар әкелуі мүмкін.

Ел бойынша салық түсімдері *

млрд теңге

■ 2023
■ 2024
■ Жылдық жоспардың орындалуы (%)

Салық түсімдерінің кеңейтілген құрылымы

млрд теңге

* Деректер көзі: ҚР Қаржы министрлігінің сайты

Бағыттар бойынша мемлекеттік бюджет шығыстары (РБ+ЖБ)*

Республикалық бюджет

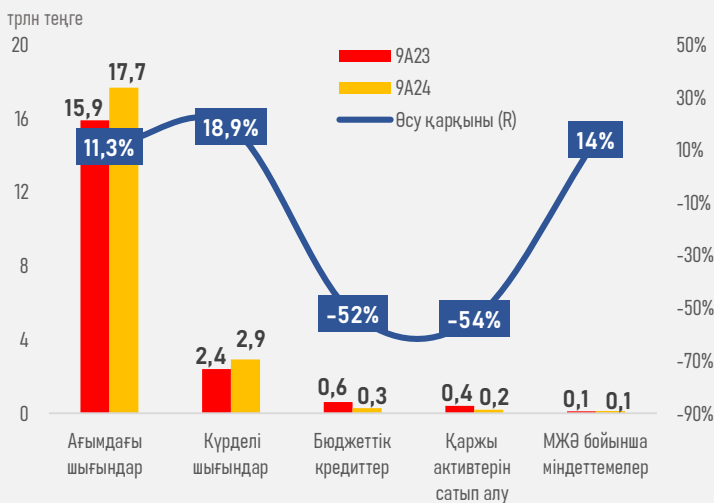

Жергілікті бюджеттер

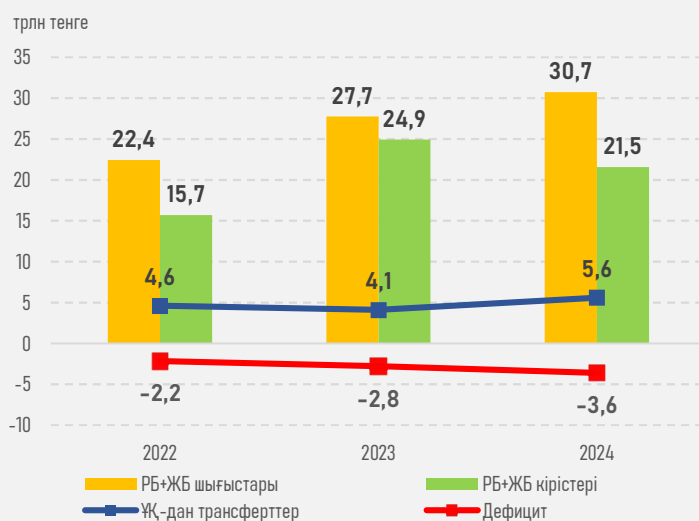

Шығыстардың жіктелуі және бюджеттік баланс

Мемл. бюджет шығыстарының экономикалық классификациясы

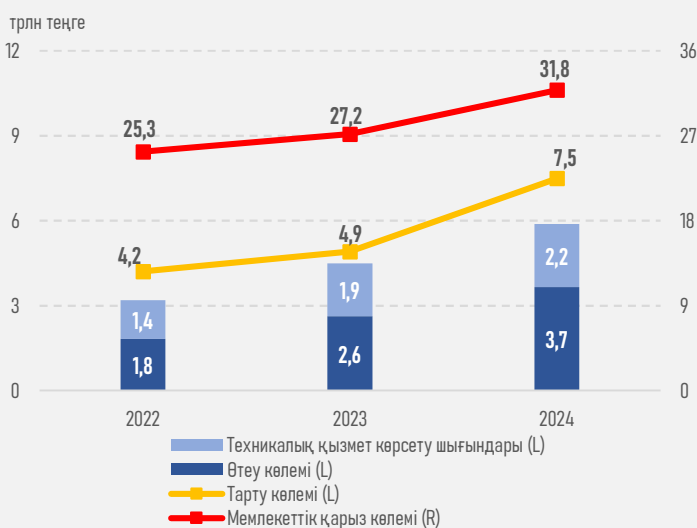

Мемлекеттік бюджет балансы

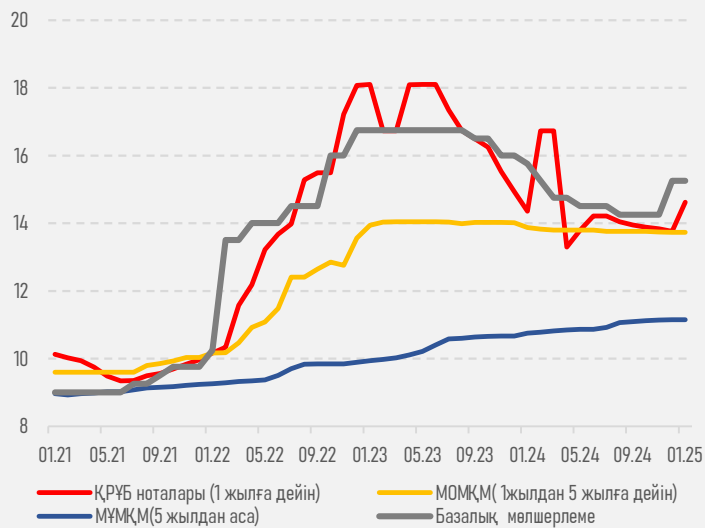

Тапшылықты қаржыландыру және МБҚ бойынша кірістілік

Қызмет көрсетуге және өтеуге арналған шығыстар, мемлекеттік борыш көлемі

МБҚ бойынша тиімді кірістілік теңгемен (көлемнің 85%) МБҚ)

* Деректер көзі: ҚР Қаржы министрлігінің сайты

© Қазақстан қаржыгерлерінің қауымдастығы, 2025

Резюме

2024 жылы еліміздің мемлекеттік бюджет тапшылығы едәуір кеңейіп, 30% - ға ұлғайып, 13,6 трлн-ға жетті (2023 жылы 12,8 трлн-мен салыстырғанда). Негізгі себеп салықтық және салықтық емес түсімдердің жеткіліксіз өсуі аясында мемлекеттік шығыстардың озыңы өсуі болды. Мемлекеттік қаржыны тұрақтандыруды Ұлттық қордан берілетін трансферттер қамтамасыз етуді жалғастырды, олардың көлемі 5,6 трлн-ға дейін ұлғайды (2023 жылы 4,1 трлн), сондай-ақ қарыз қаражатын айтарлықтай тарту, бір жыл бұрын 7,5 трлн (15,5 трлн) құрады. Сонымен қатар, қаржы нарықтарындағы қолайлы жағдай - акциялардың, облигациялардың, сондай-ақ алтынға бағалардың өсуі-ұлттық қордың инвестициялық табысының айтарлықтай ұлғаюына әкелді, ол бір жыл бұрын 15,0 трлн (бір жыл бұрын 11,8 трлн-ға қарсы) жетті. Қорға түсетін салықтық түсімдермен үйлескенде (13,8 трлн) бұл оның активтерінің 129,9 трлн-дан 133,1 трлн-ға (+11% немесе 13,2 трлн) дейін өсуіне мүмкіндік берді. ЖІӨ-ге келетін болсақ, олар бір жыл бұрынғы 25,0% - ға қарағанда 24,7% құрайды. Мемлекеттік бюджет шығыстарында негізгі өсім борыш көлемінің ұлғаюы және жоғары пайыздық мөлшерлемелер аясында қарыздарға қызмет көрсетуге және өтеуге (+1,4 трлн) келді. Тиісінше, осы баптың шығыстардағы үлесі бұрын 12,9% - дан 16,9% - ға дейін өсті.

Тартудың және өтеудің жоғары жоспарланатын көлемі (тек ішкі нарықта ғана 6,9 трлн теңге) (ағымдағы жылы \$2,5 млрд еурооблигацияларды да өтеу керек) осы бапты өсу қарқыны бойынша ғана емес, шығыстардағы үлесі бойынша да көшбасшылыққа шығарады (қазір білім берудегі көшбасшылық - 19,3%). Ал МБҚ-ға иелік етуден түскен табыстарға салық салу жоспарлары одан да жоғары шығындарға әкелуі мүмкін (салықты өтеу үшін сыйлықақының өсуі). Сонымен қатар, Ұлттық қордың активтерін 2029 жылға қарай \$100 млрд белгісіне дейін жеткізу міндеті және ұзақ бюджет тапшылығы бюджет балансын жақсарту бойынша шұғыл және шұғыл шаралар қабылдау қажеттілігіне алып келді. Салық жүйесін реформалау бойынша талқыланатын шаралар оның шығыстарының тиімділігін бағалауды, тиімсіз ынталандыруды қысқартуды және инфляция мен бағамды тұрақтандыру үшін бюджеттік тәртіпті жақсартуды қамтуы тиіс. Естеріңізге сала кетейік, ҚРҰБ есептеулері бойынша бюджет шығыстарының ағымдағы айда орта есеппен 1% - ға өсуі мемлекеттік шығыстардың мультипликативтік әсерінің экономика субъектілерінің жалпы шығыстарына әсері салдарынан 5 айда импорттың жиынтық 1,42% - ға өсуіне әкеп соғады. Тиісінше, бюджет шығыстарының өсу қарқыны бюджеттік қағидаларға сәйкес 8% - дан аспауы (инфляция бойынша 5% - дық мақсатты ескере отырып, 10 жылдағы ЖІӨ-нің орташа мәнінен 3% - дан аспауы) маңызды.